

Inhoud

Leren voor Duurzame Ontwikkeling Limburg
2004-2007

Zeven projecten uitgelicht > 8

Venlo-Oost voor spelen en groen > 10

Scholen voor Duurzaamheid Limburg > 12

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen > 14

Waterkracht: watermolens als energieleverancier > 16

Duurzame oplossing in een compacte omgeving > 18

Gedragscode startpunt voor verantwoorde natuursteen > 20

Groen op kamp > 22

> 4
Voorwoord

> 6
Het programma en de resultaten

> 24
Nawoord

> 26
Bijlage: projectenoverzicht

Voorwoord

Passie voor Limburg

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
24	Climate Quest – Die wereld van straks.... Is wel jouw toekomst hoor contact: Games Factory Online, H. van Velzen tel. 06-38988514 email: hennie.vanvelzen@gamesfactoryonline.com	De veranderingen in het klimaat en de daarbij behorende problematiek is een complexe materie. Kennisbevordering en bewustwording onder een jongere doelgroep is van maatschappelijk belang. Met de klimaatportal Climate Quest wil het consortium een 'serious game' ontwikkelen, waarin bewustwording van de klimaatverandering centraal staat op een manier die jongeren tussen de 10 en 15 jaar aanspreekt en positief beïnvloed.	• UNESCO • Stichting Ruimte voor Geo-Informatie • Wageningen UR • MicroSoftNetwork	• Pilot klimaatspel bestaande uit: de organisatie van een landelijke prijsvraag in het kader van Climate Quest en het lanceren van Climate Quest op scholen in Limburg. • Uitrol klimaatspel: de uitrol van Climate Quest verloopt via MSN, Nederland BreedbandLand en UNESCO en duurt tot en met mei. 2008. • Nederland BreedbandLand heeft Climate Quest in haar portfolio opgenomen en dit blijft doorlopen, ook na de einddatum van het project Climate Quest.
25	Let's dance, let's change the world contact: Talent in Beweging, Hilde van der Vorst tel. 06-55945999 e-mail: hvandervorst@talentinbeweging.nl	In opdracht van de Provincie Limburg bedacht het Jongeren netwerk Limburg in 2007 samen met jongeren uit de provincie het project Let's dance, let's change the world. Het centrale thema van het project is duurzaamheid. In 2008 wordt dit project uitgevoerd.	• Gemeente Heerlen	• in uitvoering

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
20	Kennisvlucht Water contact: KidsLive! Foundation, Jos Eussen tel. 045-4009795 e-mail: info@kidslive.nl	Kennisvlucht Water is een onafhankelijke, objectieve ontsluiting en beschikbaarstelling van alle kennis en ervaring omtrent het thema Water in Limburg. De lerende krijgt toegang tot de beste informatie en leermomenten. Door haar bestaan en werking wil de Kennisvlucht bijdragen aan een zich ontwikkelende samenleving, van en met elkaar.	• Pabo Hogeschool Zuyd • Focus Stichting voor Onderwijs en Opvoeding • SKPOH -scholen • Microsoft • Open Universiteit Nederland • APS Algemeen Pedagogisch Studiecentrum • NIVOZ	• In twee bijeenkomsten met scholen (15 resp. 9 scholen) werd KennisVlucht besproken en verder ontwikkeld. • In 3 scholen werd met in totaal 5 groepen 8 en 1 groep 6 klassikaal gewerkt met KennisVlucht. • 9 studenten hebben onderzoek gedaan naar het belang van ontdekkend leren, leren uit verwondering. • 2 veldexpedities in juni • Introductiemateriaal KV gereed gesteld. • Staatssecretaris van Bijsterveld heeft advies gevraagd over de opzet en werking van het concept KennisVlucht (onderhanden, advies wordt in juni uitgebracht). • In samenwerking met circa 20 partners uit Nederland en België is een grensoverschrijdend project KennisVlucht Water in voorbereiding genomen. • KennisVlucht is als onderwijs-instrument opgenomen in het Visiedocument Leren voor Duurzame Ontwikkeling van het landelijke programma.
21	Debat Duurzaamheid en Toerisme Contact: Openbare Bibliotheek Landgraaf, mw. M. Eijdens tel. 045-5312895 e-mail: info@bibliotheeklandgraaf.nl	Het opstarten van een maatschappelijk debat rondom duurzame ontwikkeling en toerisme binnen Landgraaf / Parkstad met als doel te komen tot een gewogen, openbaar debat. De inspraak van betrokken burgers en groeperingen wordt gegarandeerd, waardoor sociaal leren rond duurzame ontwikkeling wordt gesitueerd.	• Aurus Kennis en Trainingssystemen BV • VOF Hastijns • Synmind • Gemeente Landgraaf • VOB	• Faciliteren van een gewogen, openbaar debat rondom het bijgestelde thema Vrijwilligersbeleid, gebruik makend van één bijeenkomst en internetdebat (Synmind). • Rapport Internetdiscussie ‘Subsidiebeleid Vrijwilligersorganisaties’.
22	Sarah & Nieuwe Energie in Heerlen contact: International Sustainability Projects Wuppertal, Liesbeth Bakker tel. 00492024296677 e-mail: bakker.wuppertal@web.de	Heerlen zoekt een educatief en pedagogisch format om de Parkstad bevolking in het algemeen en het basisonderwijs in het bijzonder over Nieuwe energie en Duurzaamheid te informeren en tot duurzaam gedrag aan te zetten.	• NME Atelier, Hans Webeling • Gemeente Heerlen, coördinatoren energie, milieu en economie, afdeling communicatie • Gemeente Kerkrade • Gemeente Landgraaf • CNME Parkstad • Weekblad Parkstad • Mijnwaterproject Heerlen/ Parkstad • Solland Solar	• Meer dan 20% van de basisscholen (33 groepen) in Parkstad Limburg is betrokken bij duurzaamheidseducatie en heeft concrete duurzaamheidsmaatregelen genomen. • Alle ouders van de deelnemende groepen (ca. 800 kinderen) hebben een energiebrief van ‘Sarah’ voor de ouders meegekregen. Zij konden een energiebox bestellen. • Meer dan 20% van de basisscholen in Parkstad Limburg gaat op excursie/bedrijfsbezoek bij Nieuwe Energie initiatieven in de regio. • Samenwerking met andere projecten/initiatieven: TELI project, Check it Out, Energy Survival, Warme Truiendag.
23	Milieubewust op kamp contact: Stichting Jong Nederland Limburg, Leon Hoenen tel. 0475-520020 email: info@jongnederlandlimburg.nl	Er is weinig aandacht voor diverse aspecten van duurzaamheid tijdens de voorbereidingen en uitvoering van een kampweek. Zorg voor het milieu en aandacht voor duurzaamheid tijdens de kampen, is in de praktijk vaak voor verbetering vatbaar.	• Scouting Limburg • COS+ Limburg • Adviesbureau voor plattelandsvernieuwing Jac Mulders, Vlodrop	• ‘Tools’ bedoeld voor de vrijwilligers en besturen van jeugdwerkgroepen die organisatorisch bezig zijn met de kampen: • quickscan ‘duurzaam op kamp’; • informatiewaai over milieubewust op kamp gaan; • ‘Groen op Kamp spel’, een levensgroot bordenspel met opdrachten in het thema duurzaamheid, gecombineerd met een aantal doe- / samenwerkingsspelen voor de jeugdleden.

Duurzame ontwikkeling krijgt nationaal en internationaal steeds meer aandacht. Er wordt op allerlei manieren gezocht naar oplossingen voor vraagstukken op het gebied van klimaatverandering, energie, sociale ongelijkheid, aantasting van eco-systemen en biodiversiteit. Het toene-mende besef dat de aarde in het geding is heeft ervoor gezorgd dat duurzaamheid een steeds grotere rol krijgt binnen de beleidsvoering van het Rijk, provincies en andere overheden.

Kortom: de tijd van oplossingen voor ons uit schuiven is voorbij. De Provincie Limburg wil met gemeenten, bedrijven, instellingen en de Limburgers aan de slag gaan om onze kinderen en de toekomstige generaties een goede leefkwaliteit te kunnen bieden met tenminste de ontwikkelingsmogelijkheden die wij nu hebben. Om tegemoet te komen aan de behoeften van onze generaties, zonder de mogelijk-heden van toekomstige generaties in ge-vaar te brengen (duurzame ontwikkeling), zal er een verandering moeten plaatsvin-den naar een samenleving waarin ‘duur-zaam afwegen’ gemeengoed is in alle be-slissingen, groot en klein. Kennisontwikke-ling en ‘leren’ is een essentieel middel om dit doel te bereiken. Duurzame ontwikke-ling is immers een leerproces!

In 2004 is de Provincie Limburg gestart met het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling. Met veel enthousiasme hebben verschillende partijen het pro-gramma opgepakt en duurzaamheid neer-gezet in concrete projecten. Daarbij is veel kennis ontwikkeld en verspreid. Waar het gaat om duurzame ontwikkeling raken we echter nooit uitgeleerd. We moeten door-gaan op deze weg. De komende vier jaar willen we dan ook inzetten op politieke en maatschappelijk relevante thema's zoals mobiliteit, energie en schone leefomge-ving, waarbij we vanuit het concept Cradle to Cradle hoge ambities neerzetten.

Terugkijkend op de afgelopen periode ben ik ervan overtuigd dat we samen met alle betrokkenen duurzame ontwikkeling in Limburg een stap verder hebben ge-bracht. We kijken met trots terug op een groot aantal geslaagde projecten waarvan enkele in deze brochure nader beschreven staan. Laten de projecten een inspiratie zijn om door te pakken!

Bert Kersten,
Gedeputeerde
Bereikbaar en duurzaam Limburg

Het programma en de resultaten

Het landelijke programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling (LvDO) kreeg in de periode 2004-2007 voor Limburg een provinciale vertaling in het Provinciaal Ambitie Statement ‘PASsie voor Limburg, van marge naar mainstream, 2004-2007’.

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
17	Samenwerken voor duurzame mobiliteit contact: NV Waterleiding Maatschappij Limburg, Johan Drinhuyzen tel. 043- 043 8808815 e-mail: j.drinhuyzen@wml.nl	Verbeteren van vervoersmanagement van WML met meer dan twintig productie- en kantoorlocaties, verspreid over de provincie Limburg.	Royal Haskoning	- Gedeelde kennis en ervaring met betrekking tot vervoersmanagement onder bedrijven en instellingen met een vergelijkbare vervoersbehoefte als WML is gerealiseerd. - Een investeringsvoorstel, gebaseerd op inzicht in de mogelijkheden om bij de investering in het wagenpark in te spelen op een gewenste transitie van de fossiele koolstofeconomie naar een meer duurzame economie, is gerealiseerd. De mogelijkheden blijken beperkt. - Brochure voor bedrijven/instellingen en publiek wordt nog gerealiseerd.
18	De waarde(n) van steen contact: COS Limburg, Ronald Kohnen tel. 0475-315055 e-mail: r.kohnen@coslimburg.nl	Bewustwording van en voorlichting over praktijken in de keten van het vervaardigen van een natuurstenen product. Vooral wat betreft effecten op milieu, arbeidsomstandigheden en lokale economieën in ontwikkelingslanden. Geïnformeerd werden importeurs en handel, grootschalige afnemers als (gemeentelijke) overheden en (particuliere) consumenten.	- Landelijke India Werkgroep (LIW) - Algemene Nederlandse Bond van Natuursteenbedrijven (ABN) - Vereniging van Nederlandse Natuursteen Importeurs (VNNI) - Feikema BV - Michel Oprey & Beisterveld Natuursteen, natuursteengroothandel te Echt - RMP Grafmonumenten grafsteenleverancier te Schimmert - Oxfam Novib - Stichting Natuur en Milieu - Vereniging COS Nederland - MVO Nederland - CREM BV specialisten in duurzaam ondernemen en afvalmanagement te A'dam - Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO)	- Inventarisatie van knelpunten en verbeterpunten t.a.v. een kwaliteitssysteem voor een duurzame natuursteensector. - Een uitvoerige gedragscode t.b.v. duurzaam geproduceerde natuursteen voor natuursteenbedrijven in Nederland en een gebruiksvriendelijke versie hiervan (in Nederlands en Engels). - Aanzet tot (gedeeltelijke) implementatie van de gedragscode bij en in samenwerking met 2 Limburgse producenten/importeurs. - Veldonderzoek naar 2 productieketens van resp. RMP Grafmonumenten in India en van Opreij-Beijsterveld in China. - Organisatie en uitvoering van het Symposium 'duurzame Natuursteen: kan dat?' op 21 november 2007 bij RMP Grafmonumenten in Schimmert. En uitvoering van een workshop rond duurzame natuursteen tijdens de 'Praktijkdag duurzame inkoop' op 10 oktober 2007. - Draagvlak versterking/verbreding van een (landelijke) Werkgroep Duurzame Natuursteen bestaande uit diverse stakeholders. Commitment van de werkgroep om vanaf 2008 de (verbreding van de) implementatie van de gedragscode gezamenlijk verder ter hand te nemen. - Productie van diverse communicatieproducten en breed gegenereerde publiciteit over (de knelpunten en kansen van) duurzame natuursteen en de opgestelde gedragscode. In totaal zijn meer dan 25 artikelen geplaatst in dagbladen, vakbladen, websites, landelijke TV en radio.
19	Energerekening light contact: Stichting Milieufederatie Limburg tel. 0475-386410 e-mail: sml@milieufederatielimburg.nl	Inwoners van Limburg informeren over onnodig energieverbruik en lichthinder door verlichting (in en rondom het huis). Aanreiken van slimmere manieren van verlichten, waardoor energie wordt bespaard.	- Limburgse Milieufederatie - Philips Lighting - Dubo Centrum Limburg	- ontwikkeld voorlichtingsmateriaal 6 opgeleide gidsen 33 groepsvoorlichtingen (1000 deelnemers) - via standvoorlichting (5000 geïnformeerden)

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
13	Project Bruggen bouwen contact: Hastijns, COS, Syntens en IVN, Ben Huisman tel. 0475-386460 e-mail: b.huisman@ivn.nl	Vanuit vier sectoren (economie, ecologie, sociaal/ cultureel en mondiaal) de achterban bevragen en analyseren wat er leeft, waar behoefte aan is, waar mogelijkheden liggen mbt duurzame ontwikkeling.	• COS Limburg • Syntens • Hastijns • IVN Consulentschap Limburg • Geïnterviewde organisaties uit bedrijfsleven (5), ecologische sector (9), Welzijns/sociale sector (7), Mondiale sector (10)	• Informatiefolder • 31 uitgewerkte interviews verdeeld over de 4 sectoren • Uitwisseling van ervaringen en kennis tussen de sectoren tijdens een afsluitende bijeenkomst met 20 personen • Inhoudelijk verslag met aanbevelingen • 7 voorgedragen projectvoorstellen waarvan er 2 zijn gehonoreerd
14	Energieteelt op stortplaatsen contact: Essent Milieu B.V., Hans Hermkens tel. 043-8551000 e-mail: Hans.hermkens@essent.nl	Onderzoek naar de mogelijkheden om de ongebruikte ruimte op stortplaatsen te gebruiken voor de teelt van energiegewassen.	• Hogere Agrarische School – Kennis Transfer • RK Basisschool St. Dionysius Schinnen • Comgoed BV • De Energieboerderij / Vereniging Innovatief Platteland	• Het is vanuit landbouwtechnisch- en economisch oogpunt gezien haalbaar om bepaalde energiegewassen te telen op gesloten stortplaatsen. Het teeltresultaat is echter gevoeliger. • Kennisuitwisseling tussen betrokken instanties. • Een lespakket voor de hoogste klassen van de basisschool cq de eerste klassen van het voortgezet onderwijs dat leerlingen (en docenten) kennis en inzicht geeft in de teelt en verwerking van energiegewassen. • Proefveld met diverse energiegewassen ter ondersteuning van het lespakket. • Doceren lespakket met excursie naar proefveld.
15	Dialogo Sappi met woonwijk Belvédère contact: South African Paper and Pulp Industry (SAPPI Maastricht), Jo Killaars tel. 043 3822380 email: jo.killaars@sappi.com	Door wederzijdse versterking komen tot een duurzame ontwikkeling van de omgeving. Industrie (Sappi) en vormgevers van een stedenbouwkundig ontwikkelgebied (Belvédère in Maastricht) gaan met elkaar in dialoog.	• Gemeente Maastricht • private partners (beleggers): ING vastgoed en de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Bouwnijverheid • stedenbouwkundigen die in opdracht van de gemeente en de private partners aan de concrete uitwerking van Belvédère werken • op Belvédère gevestigde bedrijven • in- en omwonenden	• Een door beide partijen gedragen visie over de ontwikkeling van Sappi en zijn omgeving kwam drie maal in een bijeenkomst aan de orde en is nog in ontwikkeling. Mogelijke concrete acties zijn geïnventariseerd. • Stedenbouwkundigen en mensen van de industrie spreken elkaars taal beter dan voorheen. Er is wederzijds meer begrip voor de industriële logica c.q. de logica van een omvangrijk stedenbouwkundig lange termijn project. • Zicht op verbeterde participatie door Sappi en andere bedrijven in het ontwikkelingsproces van Belvédère en andere ontwikkelingen in de omgeving. • Er is aandacht besteed aan aspecten van het proces tussen industrie en stedenbouw, die interessant zijn voor actoren in vergelijkbare stedenbouwkundige projecten waarbij de industrie een rol speelt.
16	Duurzame oplossing in een compacte omgeving contact: Van Houtum Papier, Jos Manders tel. 0475-507300 e-mail: j.manders@vanhoutumpapier.com	Zoeken van een duurzaam alternatief van transport tussen de locatie van de eindproductie en het distributiecentrum van Van Houtum Papier met het Logistiek Centrum Swalmen, de Gemeente Roermond en het Woonwagenkamp Reubenberg.	• Logistiek Centrum Swalmen BV • Royal Haskoning • Gemeente Roermond, afdeling Plannen en Projecten • Woonwagenkamp Reubenberg	• Alle voor- en nadelen voor VHP en overige actoren zijn in kaart gebracht voor meerdere alternatieven. • Contact tussen betrokken partijen levert spanningen op. • Plan voor oplossing op korte termijn en voor duurzame oplossing op langere termijn met te ondernemen stappen is opgesteld. • Standaard methodiek voor het zoeken van een duurzame oplossing in een compacte omgeving is ontwikkeld.

Het programma LvDO is een ontwikkelings- en leerproces met als doel de kwaliteit van besluitvormingsprocessen te verhogen. De opzet is dat mensen zich meer bewust worden van de gevolgen van het eigen handelen en zich ook verantwoordelijk gaan voelen om te komen tot duurzame oplossingen. Gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven, organisaties en instellingen in Limburg zouden in al hun besluitvormingsprocessen duurzame ontwikkeling als ‘gewoon’ afwegingskader moeten betrekken.

De Provincie stelde acht thema’s centraal in het kader van het LvDO-programma:

- Provinciaal verkeers- en vervoersplan (mobiliteit);
- Innovatie landbouw;
- Technologische topregio (TTR) en Chemiecluster;
- Energie (besparing en duurzame energieopwekking);
- Water (kaderrichtlijn);
- Natuurontwikkeling;
- Jongerenparticipatie;
- Overige processen gericht op duurzame ontwikkeling (duurzaam ondernemen, duurzame bedrijfsterreinen, duurzaam bouwen etcetera).

Het streven was om bij elk thema een sociaal leerproces tot stand te brengen door samen met andere partijen een andere kijk op de werkelijkheid te ontwikkelen. In totaal zijn in Limburg de afgelopen vier jaar 25 projecten rondom Duurzame Ontwikkeling uitgevoerd (zie bijlage 1).

Aan deze projecten hebben minstens 115 partners bijgedragen, van heel uiteenlopende achtergronden. Daarnaast is een veelvoud aan doelgroepen bereikt (burgers in wijken, scholieren, agrariërs, bouwbedrijven, etcetera). Meer dan duizend mensen in Limburg hebben deze periode actief kennis kunnen maken met dit programma en haar projecten.

Impact
De projecten hebben een beweging op gang gebracht, waar veel nieuwe partners aan hebben meegedaan en nieuwe doelgroepen mee zijn bereikt. Er is samenwerking, coalitievorming en innovatie op gang gekomen. Duurzame ontwikkeling als begrip heeft een brede inbedding gekregen in projecten en binnen organisaties.

Het programmamanagement van ‘PASSie voor Limburg 2004-2007’ is uitgevoerd door het IVN Consulentschap Limburg die in deze rol de verschillende projecten heeft begeleid.

Duurzame ontwikkeling
Een duurzame ontwikkeling houdt in dat er (niet alleen) voorzien wordt in de behoeften van mensen hier en nu, maar dat daarbij ook rekening gehouden wordt met sociale, ecologische en economische belangen van mensen elders en in de toekomst (‘daar en straks’). Het behelst het streven naar evenwicht in de samenleving en tussen samenleving en leefomgeving: people, planet en profit (ook wel: de drie P’s). Idealiter wonen mensen in een veilige en gezonde leefomgeving, met sterke sociale netwerken en de mogelijkheid voor ieder individu om volwaardig deel te nemen aan de maatschappij. Bij alle activiteiten wordt de aarde gerespecteerd: bodem, landschap, water en lucht. Ecologische waarden worden duurzaam beschermd en behouden voor toekomstige generaties. Er is een gezonde economie, die wordt gekenmerkt door voldoende werkgelegenheid, goede arbeidsomstandigheden, dierenwelzijn en duurzame productieprocessen. Groei van de economie gaat niet ten koste van de kwaliteit van de leefomgeving. Dit alles zowel op lokaal, regionaal als mondiaal niveau.

In de periode 2004-2007 is daarom een landelijk programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling uitgevoerd. In dit interbestuurlijke programma werkten de volgende partijen samen: de ministeries van LNV, VROM, V&W, BuZa, OCW, EZ, VenW en AZ, de waterschappen (vertegenwoordigt door de Unie van Waterschappen) en alle provincies (vertegenwoordigd door het IPO (Inter-Provinciaal Overleg)).

Projecten

Leren voor
Duurzame
Ontwikkeling
in Limburg

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
8	Kaderrichtlijn water van theorie naar praktijk contact: LLTB ontwikkeling, Arend Jan Cuperus tel. 0475-355718 e-mail: cuperus@area-advies.nl	Het gezamenlijk bepalen van duurzame en praktische maatregelen voor het beekstelsysteem van de Eckeltsebeek in de Maasduinen, waardoor aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water kan worden voldaan.	• Limburgse Milieufederatie	• Kwalitatieve verkenning naar praktische en economische haalbaarheid van maatregelen door de agrarische sector om te voldoen aan de KRW. • Doelgroepen zijn zich bewust van de (on)mogelijkheden van de Kaderrichtlijn Water en de consequenties hiervan op het gebied en de omgeving. • Gebiedsgerichte benadering en samenwerking tussen LLTB en Limburgse Milieufederatie werkt effectief en leidt tot acceptatie. Partijen zijn elkaar beter gaan waarderen en kunnen elkaars standpunten beter bevatten.
9	Masterclass Duurzaam Ondernemen voor de chemische sector contact: Technocentrum Zuid, Piet Keulers tel. 046-4200520 e-mail: p.keulers@tczl.nl	Masterclass ter ondersteuning van chemiebedrijven die vorm geven aan duurzaam ondernemen.	• VNCI • KvK Zuid Limburg • Fier • Beco • Chemische en procesindustrie	• Een netwerk van deelnemende bedrijven terreinen: uitwisseling van kennis en ervaring t.a.v. duurzaam ondernemen in de chemische sector. • Masterclass van 5 bijeenkomsten. • Duurzaamheidsscan per deelnemend bedrijf. • Duurzaamheidsagenda per deelnemend bedrijf. • Eindpresentatie van de Masterclass.
10	Gezonde Lucht, rondom en in uw huis contact: Stichting Milieufederatie Limburg, Annemiek Huijts tel. 0475-386418 e-mail: a.huijts@milieufederatielimburg.nl	Bewoners van Limburg bewust maken van het feit dat luchtkwaliteit invloed heeft op gezondheid en ze manieren aanreiken om zelf de luchtkwaliteit in de directe leefomgeving te verbeteren. Uiteindelijk kan dit resulteren in een gedragsverandering.	• Milieufederatie Limburg • GGD	• Burgers hebben informatie gekregen over het onderwerp 'luchtkwaliteit' en manieren om zelf de luchtkwaliteit in de directe leefomgeving te verbeteren. • ontwikkeld voorlichtingsmateriaal • 11 opgeleide gidsen • 52 voorlichtingen
11	MVO in de detailhandel contact: KvK Zuid, Marjolein Smits tel. 043-3506530 e-mail: msmits@maastricht.kvk.nl	Detailisten bewust maken van de maatschappelijke rol die zij kunnen spelen met betrekking tot personeel, klanten en leefomgeving. De aspecten mens, markt en milieu worden geïntegreerd in de bedrijfsvoering en krijgen een structurele plaats in ieder bedrijf en winkelcentrum.	• Stichting Milieufederatie Limburg • Hogeschool Zuyd • Hoofdbedrijfschap detailhandel (HBD) • Coöperatieve winkeliersvereniging Makado • Winkeliersvereniging Brunssum-Noord • Winkelcentrum Panningen	• 5 winkelcentra wilden deelnemen; hiervan zijn er 3 geselecteerd. Deze vertegenwoordigen ongeveer 150 winkels. • Bij de drie winkelcentra zijn de resultaten tot uitdrukking gekomen op het niveau van het winkelcentrum en op het bedrijfsniveau. Hierbij werd gekeken naar: markt, mens en milieu. • Een nulmeting is ontwikkeld en uitgevoerd. De maatregelen zijn geprioriteerd en uitgevoerd. • De effectmeting leidde tot een prijs voor het winkelcentrum met de meest aansprekende resultaten.
12	Alternatieve energieopwekking met watermolens contact: BAT Sittard, Sjaak Dehing tel. 046-4526467 e-mail: info@batsittard.nl	Alternatieve energieopwekking middels watermolens (en turbines) in Limburg.	• RTS/RiverToSuccess (Sittard-Geleen) • De Heus Beeldvorming (Sittard-Geleen) • Provincie Limburg, Maecon/EFRO en overige belanghebbenden, actoren en leveranciers, zoals engineeringbedrijven, Waterschap, ingenieursbureaus op het vlak van techniek en ecologie, eigenaren van watermolens, Universiteit Wageningen, energieproducenten	• Waterkracht in Limburg en Nederland is een commercieel item geworden. • In technisch opzicht is het decentrale systeem van Waterkracht middels turbines, inclusief internetschakeling en Remote Control onderzocht en zijn bakens gezet. Ook het kennispeil is stuurbaar geworden en de achterstandssituatie is omgeturnd tot een kleine voorsprong. • Waterkracht kan een concreet aandeel leveren in de energievoorziening van kleine en grote gemeenschappen op een duurzame wijze en is al toepasbaar in waterlopen met waterhoogtes vanaf ca. 50 cm (met rendementen van 70 - 80 %).

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
4	Duurzaamheids-verslaglegging door het MKB contact: Good Company, Eleonoor Hintzen tel. 033-4892089 e-mail: hintzen@goodcompany.nl	Praktijktest duurzaamheidsverslaglegging op hoofdlijnen bij drie MKB bedrijven in Limburg. Afgeleide doelen: opdoen van ervaring met duurzaamheidsverslaglegging; verspreide inzichten en ervaringen en stimuleren MVO verslaglegging bij andere bedrijven in de provincie.	• Limburgse Werkgeversvereniging • MVO Nederland • GRI • Kamer van Koophandel	• Werving van bedrijven (40 bedrijven zijn benaderd, 2 bedrijven hebben deelgenomen aan dit project). • Het project was een belangrijke steun voor de Mondriaan Zorggroep om te komen tot een goede duurzaamheidsrapportage, waarvan ook de stakeholders de vruchten kunnen plukken. Verbetering van duurzaamheidsprestatie begint meestal bij verslaglegging, omdat daarmee de transparantie en dus de drang om te presteren wordt vergroot. • Inhoudelijk en logistiek georganiseerde bijeenkomst voor MKB die op het laatste moment geen doorgang kon vinden. Het synergie effect door het delen van de resultaten met andere bedrijven werd hierdoor helaas niet gerealiseerd.
5	Duurzaam Jongerenwerk contact: Hastijns, Neeke Swart tel. 046-4395313 e-mail: neeke.swart@hastijns.nl	Kinderen en jongeren denkkaders en informatie aanreiken waarmee zij kennis maken met en nadenken over de economische, sociale en milieu effecten van beslissingen bij activiteiten. Daarnaast de blik buiten de eigen grenzen van tijd en plaats richten.	• St. Hastijns • COS Limburg • Jong Nederland Limburg • Maatwerk in Kinderopvang (MIK) • Trajekt • St. Wel.kom	• Er zijn een zestal activiteiten voor jeugd en jongerengroepen doorontwikkeld en getest. De ervaringen zijn verwerkt in verschillende instrumenten die via www.duurzaamjongerenwerk.nl te downloaden zijn. • Er is een duurzaamheidsmeter ontwikkeld waarmee jongerenwerk zelf kan testen hoe duurzaam hun organisatie is. Niet de activiteiten maar de begeleiders zijn essentieel. • Er is een evaluatierapport opgesteld voor het gehele project.
6	Regionale Energie Opwekking contact: Initiatiefgroep Duurzame Buurtenergie, Paul de Rond tel. 0475-410332 e-mail: paul@derond.nl	Uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek om te komen tot de realisatie van een regionaal mestverwerkingssysteem in de nabijheid van het varkenshouderijbedrijf van familie De Rond waarbij gebruik wordt gemaakt van de energie die vrijkomt door mestvergisting.	• Area Projecten • Familie Jeurissen: rundveehouderij en leverancier biomassa • Familie Smeets: pluimveehouderij en leverancier biomassa • Klooster Lilbosch: leverancier biomassa • Stichting Pepijn en Paulus: afnemer van energie • Steenfabriek: afnemer van energie	• Haalbaarheidsonderzoek naar de realisatie van een regionaal mestverwerkingssysteem is uitgevoerd. • Deelname aan actor-analyse WUR
7	Scholen voor Duurzaamheid contact: IVN, José de Jonge tel. 0411-614111 e-mail: j.de.jonge@ivn.nl	In de pilotperiode (2005-2007) een duurzaam netwerk opbouwen van bedrijven, maatschappelijke organisaties, scholen voortgezet onderwijs, natuur- en milieuorganisaties en educatieve makelaars die op een innovatieve manier duurzaamheidsvraagstukken aanpakken en bespreken.	• COS Limburg • CNME Maastricht e.o. • Milieufederatie Limburg • CNME Regio Venlo • Kenniscentrum Duurzame Stad en Streekontwikkeling (Fontys) • Opdrachtgevers: Rijkswaterstaat, Provincie Limburg • Deelnemende scholen: Porta Mosana Maastricht, Sint Maartenscollege Maastricht, Graaf Huyn College Geleen, Stedelijk Lyceum Roermond, Bisschoppelijk College Weert, Bouwens van der Boije College Panningen, Raaijlandcollege Venraij, Grotius College Heerlen	• De aanzet tot een netwerk (met name een scholennetwerk) is gemaakt. Dit netwerk wordt verder uitgebreid. • 8 schoollocaties met 19 schoolklassen werkten mee aan Scholen voor Duurzaamheid. • Er zijn drie onderwijsmodulen ontwikkeld: • Zwerfvuil langs de Maas van Rijkswaterstaat Limburg • Klimaat beweegt de Maas van Rijkswaterstaat Limburg • Klimaat en Toekomst van de Provincie Limburg • Bij elke module heeft een educatief evenement plaats gevonden met leerlingen en opdrachtgevers.

Inleiding

In totaal zijn in Limburg 25 projecten uitgevoerd in het kader van het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2007. Voor een totaaloverzicht hiervan: zie bijlage 1.

De hierna beschreven projecten geven door hun uiteenlopende karakter een goed beeld van de breedte van inhoud en aanpak. Het betreft dus geen selectie van projecten die zich onderscheiden door meer kwaliteit dan de overige achttien projecten, maar een selectie naar diversiteit. In deze projecten komen zowel de ecologische, economische als de sociale aspecten van duurzaamheid naar voren, evenals de lokale én mondiale dimensie ervan.

De volgende zeven projecten worden uitgelicht:

■ Met het project ‘Venlo-Oost voor Spelen en Groen!’ werden meer en beter openbaar groen en speelvoorzieningen voor de buurtjeugd gerealiseerd. Sociale cohesie en imagoverbetering van de wijk waren belangrijke neven-doelen.

■ Ook Limburgse leerlingen uit het voortgezet onderwijs hebben kunnen kennismaken met de elders reeds beproefde methode Scholen voor Duurzaamheid. De scholieren gingen aan de slag met reële duurzaamheidsvraagstukken uit de eigen regio. Deze vraagstukken waren aangedragen door bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden.

■ De Kamer van Koophandel Limburg maakte met het project ‘MVO in de detailhandel’ detaillisten bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheden ten opzichte van hun personeel, klanten en hun leefomgeving.

■ De Sittardse firma Bureau Aangepaste Technologie (BAT) ontwikkelde met een cluster van MKB’ers een mini-waterkracht turbine. Eenmaal gerealiseerd kan deze door opwekking van waterenergie de instandhouding van de vaak verpauperde historische Limburgse watermolens financieren.

■ Papierproducent Van Houtum Papier zocht met betrokken partijen naar een integrale en duurzame oplossing voor een complex ruimte- en transportprobleem op en rond het eigen bedrijfsterrein.

■ De Landelijke Werkgroep Duurzame Natuursteen en COS Limburg realiseerden in 2006 en 2007 een internationale gedragscode voor natuursteenbedrijven als eerste stap naar duurzame natuursteen, met respect voor mensen en milieu.

■ Jong Nederland Limburg en Scouting Limburg bevorderden met het project Groen op Kamp een milieuvriendelijke organisatie van hun jeugdkampen en ontwikkelden daartoe een pakket met quickscan, informatiewaai en een spel.

Venlo-Oost voor Spelen en Groen!

Meer groen en speelvoorzieningen voor de jeugd én een actieve bijdrage van bewoners bij de realisatie daarvan. Dat stond centraal in het project ‘Venlo-Oost voor Spelen en Groen!’. Sociale cohesie en imagoverbetering waren belangrijke neven-doelen. Het resultaat is twee mooie ‘groene speeltuinen’ in Venlo-Oost, ontmoetingsplekken waarvoor buurtbewoners zelf verantwoordelijk zijn.

Uit een inventarisatie in de Venlose buurten Leutherberg en Vogelhut bleek dat er bij de jeugd behoefte was aan speelvoorzieningen, en bij basisschool Don Bosco aan een groenvoorziening die leerlingen zelf konden onderhouden. Om aan deze wensen tegemoet te komen, startte de gemeente het project ‘Venlo-Oost voor Spelen en Groen!’ (looptijd 2005 -2007). Samenwerkingspartners waren welzijnsstichting Wel.kom, wijkoverleg Venlo-Oost en basisschool Don Bosco. De gemeente zag in het project een kans om het imago van de buurten te verbeteren en er de sociale samenhang te versterken. Daarom streefde de gemeente naar een actieve inbreng van buurtbewoners bij het aandragen en uitwerken van ideeën voor locaties en inrichting daarvan, en uiteindelijk ook bij realisatie, beheer en onderhoud.

Ideeën

De organisatoren plaatsten een oproep in huis-aan-huisflyers, posters op openbare plekken en berichten in lokale media om wensen en ideeën aan te leveren. Voor de leerlingen van basisschool Don Bosco werd een apart traject opgezet, begeleid door het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CNME) Regio Venlo. De vijftien aangemelde ideeën werden tijdens een bewonersavond gepresenteerd. Het projectteam selecteerde daaruit de drie meest kansrijke.

	Projectnaam – penvoerder (projecten)	Doel project	Partners	Behaalde resultaten
1	Check It Out! contact: COS, Ronald Kohnen tel. 0475-315055 e-mail: r.kohnen@coslimburg.nl	Bereiken van duurzame ontwikkeling op basisscholen door het uitvoeren van een gecertificeerd totaalpakket waarbij de scholen in het lesaanbod, het gebouw en de omgeving concrete resultaten bereiken voor duurzame ontwikkeling.	- ISP (International Sustainability Projects) - Consortium ‘Check it Out’, bestaande uit COS Nederland, SME Milieu-adviseurs, Oikos, Adviesbureau Ecofys voor duurzame energie - Gemeente Venlo - Gemeente Roerdalen 3 Limburgse basisscholen	- Uitvoering van een energiescan op 14 scholen in Venlo en Roerdalen. - Deelname van 3 scholen voor minimaal 2 jaar aan het project, met een mogelijke verlenging tot 5 jaar. - Uitvoering van concrete energiebesparings-maatregelen d.m.v. technische en organisatorische aanpassingen. - Betrekken van de leerlingen en hun gezinnen bij het proces van duurzaam energiegebruik en duurzaam handelen door uitvoering van het educatieve lespakket ‘Sarah’s Wereld’, ‘Sarah op School’ en ‘Bij Sarah Thuis’ bij de 3 deelnemende scholen. - Een deel van de gerealiseerde energiebesparing is in geldelijke middelen ingezet binnen duurzaamheidsprojecten in ontwikkelingslanden. - Onderhandelingstrajecten voor deelname aan CIO die gedurende 2007 zijn ingezet met 2 scholenkoepels (totaal 19 scholen) lopen nog en worden in 2008 voortgezet.
2	Duurzaam samenwerken voor de jeugd in Venlo Oost contact: Gemeente Venlo tel. 077-3596606	Bewoners en basisschoolleerlingen van de buurten Leutherberg/ Vogelhut dragen ideeën aan voor verbetering van de wijk op het gebied van spelen in het groen. Zij werken ook actief mee bij de concretisering en nadere uitwerking en realisatie van deze ideeën (beheersituatie, aard van voorzieningen, locatie(s), fysieke inrichting, toezicht, etc.). Dit versterkt bovendien de sociale cohesie in de buurt.	- Stichting Wel.kom - Basisschool Don Bosco - Wijkoverleg Venlo-Oost - Bewoners van de buurten Leutherberg en Vogelhut in Venlo-Oost - Leerlingen leerkrachten en ouders van Basisschool Don Bosco (groep 5 t/m 8) - CNME Regio Venlo - SME Advies	85 bewoners van de wijk Venlo-Oost en 75 leerlingen van de basisschool hebben ideeën aangedragen voor verbetering van de wijk op het gebied van groen en spelen. Deze zijn beschreven in een inhoudelijk verslag waarbij ook de concretisering van de ideeën zijn opgenomen. - Ongeveer 30 bewoners blijven als actieve vrijwilliger betrokken bij het toezicht en beheer.
3	Maatschappelijk verantwoord aanbesteden bouwwerken contact: Good Company, Alexander Rengers tel. 033-4892089 e-mail: rengers@goodcompany.nl	Aanbestedende diensten in samenwerking met bouwbedrijven criteria laten ontwikkelen die – naast de prijs – een rol kunnen gaan spelen bij de aanbesteding, leidend tot een werkelijk duurzaam aanbestedingsbeleid en uiteindelijk tot duurzame ontwikkeling van de wegenbouw in de provincie.	- Branche organisatie Bouwend Nederland - Regieraad Bouw - Betrokken bouwbedrijven	Met stakeholderinterviews (intern en extern) is gekeken naar de duurzaamheid van het aanbestedingsbeleid van de Provincie Limburg. Hiervan is een inhoudelijk rapport verschenen. Helaas is het niet in een ronde tafelgesprek besproken.

Projectenoverzicht

De welzijnsstichting Wel.kom bood de betrokken bewoners ondersteuning bij de uitwerking van hun ideeën. In de wijkkrant werden ook andere bewoners opgeroepen te helpen.

Nieuwe speeltuinen

Uiteindelijk zijn twee enthousiaste bewonersteams aan de slag gegaan met de uitwerking van hun ideeën. Eén bewonersgroep werkte het voorstel voor een speeltuin aan de Willem van Bommelstraat uit. Hun plannen werden goedgekeurd, en resulteerden in Speeltuin 'Ozze Bommelberg', met houten speeltoestellen en educatieve elementen.

Het idee van speeltuin 't Greunveldje aan de Waterleidingsingel werd na een extra bewonersavond uitgewerkt en bijgesteld in verband met de angst voor hangjongeren bij omwonenden. 't Greunveldje heeft natuurlijke speeltoestellen op het grasveld en een jeu de boulesbaan.

Voor een derde idee (bomen-leerpad met boomhutten) bleek bij te weinig bewoners animo.

Met beide bewonersgroepen maakte de gemeente afspraken over het beheer van de locaties. De gemeente is bovendien in gesprek met het CNME over de organisatie van natuurlessen en activiteiten op de Waterleidingsingel. Ook met de scoutinggroep wordt gesproken over gebruik van de Waterleidingsingel voor hun activiteiten.

Venlo-Oost voor Spelen en Groen!

Ondersteuning

Bij de uitwerking van alle plannen werden bewoners ondersteund door Wel.kom en gemeente. Voor de realisatie van hun plannen zochten bewoners ook sponsoring. In totaal ontvingen ze € 20.000,- van de woningstichting Venlo-Blerick, het wijkoverleg Venlo-Oost, Johan Matsers Projectontwikkeling, Rabobank Venlo en Kinderdagverblijf Kiekeboe. Kleine middenstanders uit de wijk leverden bijdragen in natura, zoals hapjes en drank en bij de opening.

Project: Venlo-Oost voor Spelen en Groen! (oorspronkelijk: 'Leren voor de eigen wijk: duurzaam samenwerken in Venlo-Oost')

Penvoerder: Gemeente Venlo, afdeling Milieu, tel. (077) 3596606

Samenwerkingspartners

Stichting Wel.kom, Basisschool Don Bosco, Wijkoverleg Venlo-Oost

Verder betrokken

Bewoners van de buurten, Leutherberg en Vogelhut in Venlo-Oost, Leerlingen, leerkrachten en ouders van Basisschool Don Bosco (groep 5 t/m 8) CNME Regio Venlo, SME Advies

Leerervaringen

- het belang van een goed samenwerkend projectteam van partijen die in de wijk actief zijn en goede contacten hebben met de wijkbewoners;
- voldoende tijd inplannen voor communicatie met en werving van bewoners;
- directe, persoonlijke contacten met wijkbewoners om ideeën 'los te weken' en om wijkbewoners te activeren voor de uitwerking en realisatie van hun ideeën;
- concreet beginnen, niet te 'open';
- bij de start concrete voorbeelden laten zien om ideeën te sturen.

Scholen voor Duurzaamheid Limburg

Het elders in het land reeds beproefde onderwijsconcept van Scholen voor Duurzaamheid, deed in de projectperiode 2005-2007 schoorvoetend zijn intrede in Limburg, maar kreeg uiteindelijk ook hier vaste voet aan de grond. Bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden uit de regio leggen bij dit programma actuele duurzaamheidsvraagstukken voor aan leerlingen uit het voortgezet onderwijs, die hiermee aan de slag gaan in de rollen als adviseur, onderzoeker of journalist.

Scholen voor Duurzaamheid draaide vóór de start in Limburg al langer met succes in andere delen van het land. Kenmerkend voor dit onderwijsconcept is de aan de regionale actualiteit gekoppelde lesinhoud. Overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven hebben een cruciale rol bij de ontwikkeling van lesmodulen voor het voortgezet onderwijs. De maatschappelijke omgeving zelf fungeert daarbij als leeromgeving: de leerlingen leren uit de werkelijkheid. Jongeren worden betrokken bij reële duurzaamheidsvraagstukken in de eigen regio, en het programma vervult zodoende een brugfunctie tussen onderwijs en samenleving.

Reële vraagstukken

Alle modulen en deelprojecten zijn erop gericht om leerlingen in contact te brengen met deskundigen uit bedrijfsleven, overheden of andere instellingen. Echte opdrachtgevers vragen adviezen aan leerlingen. Deze leerlingen richten eigen be-

drijven op en presenteren hun werk aan ondernemers uit die sector. Ze benaderen deskundigen met informatieve vragen. Aandachtsvelden binnen Scholen voor Duurzaamheid zijn onder meer actuele vraagstukken met betrekking tot mobiliteit, energie, water en natuurontwikkeling.

Vaste voet

In Limburg startte Scholen voor Duurzaamheid in 2005 met het onderwijsarrangement 'het digitale adviesbureau'. Ook werden educatief medewerkers van NME-centra, het COS en de Milieufederatie getraind om ingezet te kunnen worden bij de begeleiding van scholen als lokaal educatief makelaar. Deze educatief makelaars begeleidden de leerlingen en scholen bij het werven van opdrachten en aanschrijven van potentiële opdrachtgevers. Dat ging aanvankelijk wat moeizaam, vanwege de onbekendheid met dit concept. Uiteindelijk kreeg Scholen voor Duurzaamheid

Na de tweede periode van vier jaar 'Leren voor duurzame ontwikkeling' (LvDO) heb ik het gevoel dat we op de goede weg zijn. Mede dankzij het programma en het werk dat we, soms tegen de gevestigde orde in, verzet hebben, heeft duurzaamheid als begrip een bredere inbedding gekregen in projecten en binnen organisaties. Duurzame ontwikkeling is de enige ontwikkeling die toekomst heeft. We zijn het aan onszelf, onze kinderen maar zeker ook aan alle flora en fauna op deze planeet verplicht om er alles aan te doen om onze omgeving leefbaar te houden. De film 'An Inconvenient Truth' van Al Gore en het werk dat de IPCC commissie (Intergovernmental Panel on Climate Change) heeft gedaan om de urgentie rondom het broeikaseffect aan te tonen, hebben er mede toe geleid dat wereldmachten zijn gaan beseffen dat er iets moest gebeuren. De media-aandacht die met deze noodkreten gepaard is gegaan, heeft de samenleving in beweging gebracht.

Een kleinschalig programma als LvDO, dat mogelijk heeft gemaakt dat er in Limburg de afgelopen vier jaar 25 projecten rondom duurzame ontwikkeling zijn uitgevoerd, krijgt logischerwijs veel minder aandacht. Toch zijn het vaak dit soort projecten, bedacht, uitgevoerd en gedragen door de samenleving zelf, die het verschil kunnen maken. Transitie, oftewel grote overgangen naar een andere manier van (samen)leven, zijn immers bijna altijd klein begonnen. Met het leergeld van LvDO kunnen pioniers op het gebied van duurzame ontwikkeling geholpen worden om hun transitie vorm en inhoud te geven. Een belangrijk onderdeel van het programma is het uitdragen van de resultaten; het laten zien dat het anders kan. Kleine projecten, soms weinig zichtbaar, leveren individueel en/of collectief wel degelijk een bijdrage aan een meer duurzame wereld. We beginnen nu een nieuwe vierjarige periode LvDO. Provinciaal zullen we ons gaan richten op een beperkt aantal kansrijke thema's zoals onder andere Cradle to Cradle, zullen we goede initiatieven langduriger ondersteunen en zetten we sterk

in op verankering en opschaling van successen. Voor mijn opvolgers een leuke uitdaging om mee aan de slag te gaan! Voor de toekomstige projectleiders heb ik nog een advies. Voeg experts op het gebied van transitie en systemen aan je project toe. Zij kunnen een handje helpen bij het geven van een andere kijk op jouw eigen werkelijkheid. Dat leidt vaak tot verrassende resultaten.

Sjoerd Reijnsenbach de Haan
Regisseur Programma LvDO 2004-2007

Nawoord

Grote veranderingen beginnen vaak klein

echter ook in Limburg vaste voet aan de grond. Er is een scholennetwerk opgebouwd dat de komende jaren verder uitgebreid wordt.

Educatief Evenement

In de projectperiode 2005-2007/8 waren er twee opdrachtgevers waarvoor onderwijsmodulen zijn ontwikkeld: voor Rijkswaterstaat Limburg twee modulen rond de Maas (Zwerfvuil langs de Maas en Klimaat beweegt de Maas) en voor de Provincie Limburg de module Klimaat en Toekomst. Er hebben tot nu toe in totaal achttien klassen van tien scholen deelgenomen, samen goed voor ongeveer 475 leerlingen en twintig docenten. De modulen werden afgesloten met een 'Educatief evenement', een onderwijsarrangement waarbij de leerlingen hun werk presenteren aan de opdrachtgevers. Het Educatief Evenement van de module Zwerfvuil langs de Maas vond plaats op 24 mei 2007. De andere twee modulen (Klimaat beweegt de Maas, Klimaat en Toekomst) werden op respectievelijk 23 en 24 april 2008 gepresenteerd.

Scholen voor Duurzaamheid Limburg

Scholen voor Duurzaamheid Limburg

Deelnemende scholen module Zwerfvuil langs de Maas (Rijkswaterstaat Limburg): Porta Mosana Maastricht, Sint-Maartens College Maastricht.

Deelnemende scholen module Klimaat beweegt de Maas (Rijkswaterstaat Limburg): Graaf Huyn College Geleen, Stedelijk Lyceum Roermond.

Deelnemende scholen module Klimaat en Toekomst (Provincie Limburg): Bisschoppelijk College Weert, Bouwens van der Boije College Panningen, Raaijlandcollege Venray, Sint-Maartens College Maastricht, Grotius College Heerlen.

Project: Scholen voor Duurzaamheid Limburg

Penvoerder: IVN Consulentschap Limburg
tel. (0475) 386460, e-mail: consulentschap.limburg@ivn.nl
Contactpersoon: J. de Jonge
tel. (0411) 614111, e-mail: j.de.jonge@ivn.nl

Project-informatie:

www.scholen-voor-duurzaamheid.nl, www.duurzaamadviesbureau.nl

Samenwerkingspartners: CNME Maastricht, COS Limburg, Milieufederatie Limburg, CNME Regio Venlo, Kenniscentrum Duurzame Stad- en streekontwikkeling KDS, Fontys Hogescholen.

Verder betrokken: Rijkswaterstaat Limburg, Provincie Limburg, VO-scholen, Overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties (waaronder stichting LVO).

Leerervaringen

- leerlingen uit het voortgezet onderwijs maakten kennis met het thema duurzame ontwikkeling middels een specifiek onderwerp waarin ze zich verdiepten;
- het spreken met deskundigen, het gezamenlijk met de hele klas aan één opdracht werken en het presenteren tijdens het Educatief Evenement maken op leerlingen veel indruk;
- docenten voortgezet onderwijs hebben een nieuwe actieve didactiek geleerd om met actuele maatschappelijke vraagstukken aan de slag te gaan;
- bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties hebben hun betrokkenheid bij duurzaamheid uitgedragen naar de specifieke doelgroep jongeren.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in de detailhandel

Met het project 'MVO in de detailhandel' wilde de Kamer van Koophandel Limburg de detailhandel bewustmaken van maatschappelijke verantwoordelijkheid ten opzichte van personeel, klanten en de leefomgeving. Doel was hiermee structurele aandacht voor de aspecten mens, markt en milieu te integreren in de bedrijfsvoering (per bedrijf en per winkelcentrum). Het winkelcentrum in Panningen had de meest aansprekende resultaten en won de Stimuleringsprijs Duurzaam Winkelcentrum Limburg.

Drie winkelcentra (Makado in Beek, winkelcentrum Brunssum-Noord, winkelcentrum Panningen) bleven na de selectie over. Zij werden anderhalf jaar begeleid in hun streven naar bijvoorbeeld een lagere energierekening, veiligere werkomgeving, het bieden van werk aan minder kansrijken op de arbeidsmarkt en het aantrekken van meer publiek.

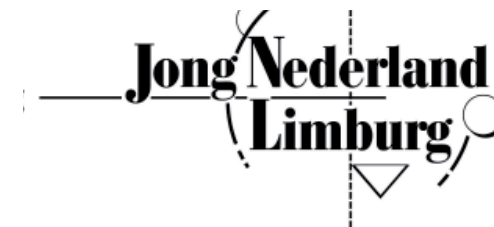
Aanbevelingen

Naast de winkeliersverenigingen van deze winkelcentra namen ondersteunende organisaties: Kamer van Koophandel Limburg, Stichting Milieufederatie Limburg, Hoofdbedrijfsschap Detailhandel, een onderwijsinstelling (Hogeschool Zuyd) en ongeveer 200 ondernemers deel. Per winkelcentrum hebben studenten van de Hogeschool Zuyd een nulmeting uitgevoerd. Met de aanbevelingen uit dit onderzoek kozen de winkeliers zelf de thema's uit waarmee zij aan de slag gingen. De voorkeur van de organisatoren ging uit naar een mix van maatregelen op het gebied van mens en milieu.

Knelpunten en kansen

De drie winkelcentra hebben anderhalf jaar lang gewerkt om knelpunten weg te werken en kansen te creëren op de thema's:

- Markt: een goed imago en grotere naamsbekendheid, nieuwe producten en diensten, beter bedrijfsresultaat en continuïteit van de onderneming;
- Mens: een sterkere binding met medewerkers, buurt en klanten, een veilige winkelomgeving en voldoening van werk;
- Milieu: een prettige leefomgeving, bewustere energiegebruik, afvalpreventie en -scheiding.

spel met opdrachten dat kinderen en jongeren duidelijk maakt hoe zij zelf een steentje bij kunnen dragen. Het oppakken van de eigen verantwoordelijkheid kreeg een belangrijk accent.

De materialen werden beschikbaar gesteld aan de 45 afdelingen van Jong Nederland Limburg en de 120 groepen van Scouting Limburg. Tijdens diverse bijeenkomsten en via de gebruikelijke kanalen binnen de organisaties kreeg dit project aandacht.

Motivatoren

De materialen zijn tevens bruikbaar binnen het onderwijs en andere organisaties die actief zijn op het gebied van jeugd- en jongerenwerk. Op elf kampen is het 'Groen op Kamp-spel' inmiddels gespeeld door deelnemers en begeleiders die ook allemaal het handboek met tips over een duurzaam kamp hebben ontvangen. Ge-deputeerde Kersten was bij een van deze kampen aanwezig. Het spel was leuk en effectief, want het gedrag van de deelnemers bleek erdoor te veranderen: afval werd bewust gescheiden. Ook de leiding heeft praktische handvatten gekregen om in ieder geval een afweging te maken tussen kosten en duurzaamheid. Praktische uitvoerbaarheid en kostenbesparingen bleken belangrijke motivatoren.

SCOUTING LIMBURG

Project: Milieubewust op Kamp ('Groen op Kamp')

Penvoerder: Stichting Jong Nederland Limburg

Contactpersoon: Leon H.J.M. Hoenen, coördinator Jong Nederland Limburg

tel.: (0475) 52 00 20, e-mail: info@jongnederlandlimburg.nl

Project-informatie, zie: www.jongnederlandlimburg.nl

Samenwerkingspartners

Scouting Limburg

COS Limburg

Verder betrokken

Adviesbureau voor plattelandsvernieuwing Jac Mulders, Vlodrop

Leerervaringen

- de quickscan resulteerde voor iedere afdeling in een duidelijke uitkomst die aangaf in hoeverre duurzaamheid op de agenda van desbetreffende groep stond;
- duidelijk aandacht voor uitkomsten van de quickscan en de mogelijkheden voor verbeteringen, waarvoor de ontwikkelde waaier concrete aanknopingspunten geeft;
- besef van de complicatie van de aanschaf van bepaalde materialen en gebruiksvoorwerpen;
- aannemelijk gemaakt dat in sommige gevallen goedkoop duurkoop is, voor wat betreft duurzaamheid (bijvoorbeeld bij de aanschaf van tenten, kooktoebehoren en toiletten);
- in de toekomst, bij grote investeringen duurzaamheid in de overwegingen meenemen.

Milieubewust op kamp

De informatiewaaier bij het project Groen op Kamp bevat praktische suggesties voor vrijwilligers en besturen van jeugdwerkgroepen die kampen organiseren.

Aan bod komen onderwerpen als:

- milieutips bij de voorbereiding van een kamp
- milieubewust vervoer naar en op het kamp
- energie besparen bij koelen, koken en verlichting
- inrichten kampeerterrein en plaatsen van tenten
- milieuvriendelijk toilet en wasgelegenheid
- de kampvuurkuil
- afvalverwerking
- verzorging en hygiëne
- boodschappen doen
- voeding, koken en afwassen
- gebruik van schoonmaakmiddelen

Groen op kamp

Jong Nederland Limburg en Scouting Limburg wilden met het project Groen op Kamp een milieuvriendelijke organisatie van hun jeugdkampen bevorderen. Een pakket met quickscan, informatiewaaier en een spel gaven organisatoren, begeleiders en deelnemers inzicht in de mogelijkheden om rekening te houden met het milieu.

Elk jaar gaan meer dan 10.000 kinderen vanuit het jeugdwerk op zomerkamp. Daarvoor moet een heleboel geregeld worden: water, elektriciteit, sanitaire voorzieningen, kookgelegenheid, slaapgelegenheid, vervoer en afvalinzameling. Zulke zaken hebben ook met het milieu te maken. Hoe wordt water gebruikt en opgeslagen, waar wordt stroom vandaan gehaald, welke materialen worden gekozen, hoe wordt afval verwerkt en gescheiden, wat gebeurt er met etensresten?

Gezamenlijk project

Tot voor kort werd bij het organiseren van jeugdkampen nauwelijks bewust stilgestaan bij consequenties voor het milieu. Jong Nederland Limburg en Scouting Limburg bundelden hun krachten om hier met

een gezamenlijk project verandering in te brengen. Beide vonden het van belang om hierin het goede voorbeeld te geven, hoewel duurzaamheid een gecompliceerde materie is, en voor geen van beide organisaties corebusiness.

Pakket

Tijdens de afgelopen zomerkampen bezochten Scouting Limburg en Jong Nederland Limburg verschillende groepen met het project Groen op Kamp. Groepen en afdelingen werden hierin aangespoord om het thema duurzaamheid op eenvoudige wijze te betrekken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van zomerkampen. Daarvoor werd een pakket samengesteld voor zowel vrijwilligers als jeugdleden.

Het pakket bevatte een quickscan 'duurzaam op kamp' en een waaier met tips. De quickscan geeft inzicht in de mate waarin groepen al milieubewust en duurzaam op kamp gaan, de waaier is een handboek met praktische suggesties, waarmee vrijwilligers, kampleiders en materiaalbeheerders kunnen bijdragen aan de duurzaamheid van hun kamp.

Eigen verantwoordelijkheid

De quickscan en waaier werden in de aanloop naar de zomerkampen bij verschillende afdelingen geïntroduceerd. Op kamp werd ook een duurzaamheidsspel gepresenteerd, een levensgroot borden-

Succes

Makado Beek wist fors te bezuinigen op het verwerken van afval, maakte een begin met het Keurmerk Veilig Ondernemen en de speciale acties tijdens de Zonnebloemdag waren een succes. Winkelcentrum Brunssum-Noord pakte de overlast rond het milieuperron met succes aan, zorgde voor betere contacten met de buurt en zette een flinke stap in de richting van het Keurmerk Veilig Ondernemen. Panningen tenslotte ging nog een paar stapjes verder met het aantrekken van langdurig werklozen en mensen met een verstandelijke beperking voor het opdoen van werkervaring. Ook een project met energiezuinige led-kerstverlichting was een succes.

Winnaar

Op 10 maart 2008 werd de winnaar van de Stimuleringsprijs Duurzaam Winkelcentrum Limburg bekend gemaakt. "De keuze was niet eenvoudig," aldus de jury. "Panningen heeft het meeste werk gemaakt van de drie P's: People, Planet en Profit en wint daarom de prijs, een bedrag van € 5000,-" De andere twee deelnemende verenigingen kregen een tegoedbon voor een klantenactie 'Band op spanning', waarbij de bandenspanning van auto's wordt geoptimaliseerd.

Het project was een eye-opener voor winkelcentra: er zijn nieuwe ideeën ontstaan en ondernemers hebben zelf een aantal projecten gekozen. Winkeliersverenigingen dragen deze waarden ook uit naar andere organisaties, zoals gemeenten en onderwijsinstellingen. Bij de uitvoering bleek het vaak neer te komen op dezelfde enthousiaste winkeliers.

De winkeliersverenigingen gaven na afloop van het project aan dat implementeren van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) van groot belang is voor het ontwikkelen van het lange-termijnbeleid. De verenigingen zien ook duidelijk de meerwaarde van MVO, en gaan zelf door met MVO-projecten!

Project: MVO in de detailhandel

Penvoerder: Kamer van Koophandel Limburg

Contactpersoon: Marjolein Smit

Tel. (088) 9876484, e-mail: msmit@limburg.kvk.nl

Samenwerkingspartners:

Stichting Milieufederatie Limburg, Hogeschool Zuyd,

Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD)

Verder betrokken:

Coöperatieve winkeliersvereniging Makado,

Winkeliersvereniging Brunssum-Noord, Winkelcentrum Panningen

Leerervaringen:

- winkeliersverenigingen kunnen met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen met name veel bereiken op het gebied van gezamenlijke inspanningen, zoals evenementen, kerstverlichting, klantenacties en publiciteit;
- MVO-projecten die afhankelijk zijn van de inspanningen van individuele ondernemers komen wegens tijdgebrek, moeizamer van de grond. Voorbeelden zijn energiebesparing in de winkels, afvalvermindering, verbetering van arbeidsomstandigheden, etcetera;
- iedereen, ook gemeente en vastgoedeigenaren, moet enthousiast zijn en achter het project staan;
- vooral thema's die leven bij ondernemers en winkelend publiek hebben kans van slagen;
- het is van grote betekenis om partijen bijeen te brengen, te enthousiasmeren en projecten gezamenlijk op te pakken, door middel van een goedlopend centrummanagement en een overlegstructuur tussen de winkeliersvereniging, vastgoedeigenaren en de gemeente.

provincie limburg

Waterkracht: watermolens als energieleverancier

Veel van de typisch Limburgse watermolens verpauperen. De Sittardse firma Bureau Aangepaste Technologie (BAT) kwam met het idee om door alternatieve energieopwekking de financiële middelen op te brengen waarmee historische watermolens in stand gehouden kunnen worden. Daartoe moest een miniturbine ontwikkeld en geïmplementeerd worden met een cluster van MKB'ers. Het uiteindelijke resultaat was een turbine die een aandeel kan leveren in de duurzame energievoorziening en die toepasbaar is in waterlopen met waterhoogtes vanaf circa vijftig centimeter.

De Sittardse firma Bureau Aangepaste Technologie (BAT) had plannen voor een miniturbine, die energieopwekking met behulp van watermolens mogelijk moest maken. Dit bedrijf wilde een systeem ontwikkelen dat 365 dagen per jaar, 24 uur per dag kan draaien.

Deze turbine kan elektriciteit opwekken voor het elektriciteitsnet en daarmee geld voor het behoud van historische watermolens kunnen opleveren. Nu verpauperen veel van de circa negentig watermolens in Limburg, die medebepalend zijn voor het streekeigen karakter van het Limburgse landschap. Deze watermolens kunnen in goede staat als cultuurhistorisch erfgoed een toeristische trekpleister zijn en hiermee geld opleveren. Het opwekken van energie zou dan wel zodanig moeten gebeuren dat er zo weinig mogelijk onderhoud nodig is.

Maximaal rendement

Deze turbine moest elektrische energie leveren, zich aanpassen aan het doorstromende watervolume en zonodig aangestuurd kunnen worden via een te ontwikkelen remote control-systeem. De kennis van Rijkswaterstaat en andere kennisinstellingen was hierbij onontbeerlijk. Onder leiding van BAT werd een zogenaamde Lage Landen Turbine ontwikkeld, die zowel toepasbaar is bij oude watermolens als bij nieuwe waterturbines. BAT werkte hierbij

Natuursteen wordt veel toegepast: voor vloeren, keukenbladen, grafmonumenten, bestratingen en gevelbekleding. De markt ervoor groeit, zowel in Nederland als internationaal.

Afnemers weten vaak nauwelijks waar het product vandaan komt en hoe het wordt gewonnen en verwerkt. Ook in de natuursteenbranche zijn landen als India en China steeds belangrijker als leverancier. In deze landen wordt lang niet altijd gewerkt volgens internationale maatstaven. Misstanden doen zich voor: van gevaarlijke werkomstandigheden, kinderarbeid, lage lonen en gedwongen arbeid tot illegale winning in beschermde natuurgebieden en milieuvervuiling door afvalstoffen. Gelukkig staat ook bij steeds meer bedrijven in de natuursteenbranche maatschappelijk verantwoord ondernemen op de agenda. Maar het is nog niet zo makkelijk om als natuursteenbedrijf een bijdrage te leveren aan de oplossing van de problemen. Natuursteen gaat door vele handen, voor het bij consumenten of andere afnemers komt.

Lange weg

Om misstanden in de natuursteenketen in dialoog met belanghebbenden aan te pakken, zette een aantal Nederlandse bedrijven en organisaties in 2006 de Werkgroep Duurzame Natuursteen op. De werkgroep ontwikkelde een gedragscode. November 2007 is deze gepresenteerd op het symposium 'Duurzame natuursteen: Kan dat?', georganiseerd door COS Limburg. Naar aanleiding van dit project is de aandacht in de media en politiek enorm toegenomen, maar er is nog een lange weg te gaan. Het draagvlak voor duurzame natuursteen onder natuursteenbedrijven, overheden en publiek in ons land moet verder verbreed worden. Met partners in productielanden moet een realistisch tijdspad worden opgesteld, om de meest

prangende zaken op orde te krijgen. Samen met lokale organisaties en vakbonden kan dan ook een systeem worden opgezet om de verbeteringen te controleren. Met de gedragscode in de hand!

Project

De waarde(n) van steen - de keten van (duurzame) natuursteen bekeken.
Penvoerder: COS Limburg, Ronald Kohnen (directeur), tel. 0475-315055, e-mail: r.kohnen@coslimburg.nl

Voor projectinformatie zie ook: www.indianet.nl (ook voor tekst gedragscode)
En verder: www.coslimburg.nl, www.abn.nl, www.rmpgrafmonumenten.nl

Landelijke Werkgroep Duurzame Natuursteen

De volgende bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd in de Landelijke Werkgroep Duurzame Natuursteen:

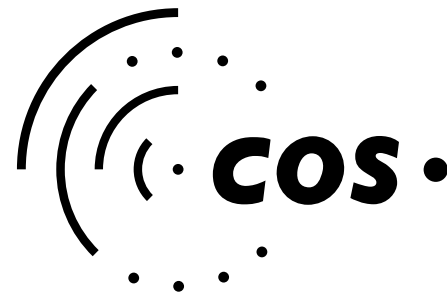
Landelijke India Werkgroep (LIW), Algemene Nederlandse Bond van Natuursteenbedrijven (ABN), Vereniging van Nederlandse Natuursteen Importeurs (VNNI), Feikema BV, Michel Oprey & Beisterveld Natuursteen, natuursteengroothandel te Echt, RMP Grafmonumenten grafsteenleverancier te Schimmert, Oxfam Novib, Stichting Natuur en Milieu, Vereniging COS Nederland, MVO Nederland, CREM BV specialisten in duurzaam ondernemen en afvalmanagement te A'dam, Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO).

Leerervaringen

- multistakeholder initiatieven – met draagvlak, commitment en oog voor wederzijdse belangen van alle partijen – vergroten de kans van slagen;
- de gezamenlijke doelstelling moet door alle deelnemers onderschreven worden;
- er moet een gezamenlijke wil zijn 'om er iets van te maken';
- sleutelorganisaties moeten deelnemen en alle deelnemers moeten actief participeren;
- het is belangrijk dat er voldoende tijd wordt genomen om aanwezig vertrouwen, meerwaarde en draagvlak van partijen helder te krijgen;
- in de samenwerking met bedrijfsleven is het essentieel om toe te werken naar tastbare resultaten. Ook tussentijdse resultaten moeten worden benoemd en als succesfactor worden gedeeld. Blijven hangen in overleg en 'papier' is funest voor commitment en voortgang.

Gedragscode startpunt voor verantwoorde natuursteen

Natuursteen is populair. Bij de winning en verwerking doen zich echter misstanden voor, zoals kinderarbeid en natuur- en milieuschade. Met name in opkomende landen als India en China. De landelijke Werkgroep Duurzame Natuursteen stelde in dialoog met belanghebbenden een gedragscode voor natuursteenbedrijven op. COS Limburg werkte in 2006 en 2007 binnen deze Werkgroep mee aan dit proces. Hiermee werd een eerste stap gezet naar duurzame natuursteen, met respect voor mensen en milieu.

samen met De Heus Beeldvorming (web-portals en communicatietechnologie voor monitoring en besturing op afstand) en RiverToSuccess (RTS; projectmanagement en marketing van ontwikkelde technologie). De drie bedrijven investeerden flink in het project, daarin bijgestaan door de Provincie Limburg en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Op termijn kan 'opschaling' plaatsvinden naar 50 Limburgse watermolens.

Voorsprong

In technisch opzicht is het decentrale systeem van Waterkracht middels turbines inclusief internetschakeling en Remote Control onderzocht en zijn bakens gezet. Ook het kennispeil is stuurbaar geworden en de achterstandssituatie die Nederland de voorbije decennia had opgelopen, is binnen dit Limburgse project omgeturnd tot een kleine voorsprong. Deze voorsprong kan benut worden door zo vlot mogelijk 'opschaling' te realiseren door enerzijds meerdere systemen decentraal in te zetten en anderzijds ook te onderzoeken hoe de middelgrote tot grote waterlopen aangewend kunnen worden, op basis van de verworven know-how. Waterkracht kan een concreet aandeel leveren in de duurzame energievoorziening van kleine en grote gemeenschappen en is al toepasbaar in waterlopen met waterhoogtes vanaf ca. 50 cm (met rendementen van 70 - 80 %).

Project Waterkracht

Penvoerder: BAT/Bureau Aangepaste Technologie
Contactpersoon: Sjaak Dehing (directeur)
tel. (046) 4526467, e-mail: info@batsittard.nl
Projectinformatie: www.batsittard.nl

Samenwerkingspartners:

RTS/RiverToSuccess (Sittard-Geleen)
De Heus Beeldvorming (Sittard-Geleen)

Verder betrokken:

De Provincie Limburg, EFRO, actoren en leveranciers, zoals engineeringbedrijven, Waterschap, ingenieursbureaus op het vlak van techniek en ecologie, eigenaren van watermolens, Universiteit Wageningen, energieproducenten.

Leerervaringen

- belangrijk waren de formele en informele projectbijeenkomsten, in relatie tot de kennisontwikkeling tegen de achtergrond van de 'achterstandssituatie' op het vlak van waterkracht in Nederland;
- de opgedane leerervaringen en verworven kennis zijn deels specifieke know-how die zeer concurrentiegevoelig is en die eerder formeel-zakelijk beschermd moet worden;
- waterkracht in Limburg en Nederland is een commercieel item geworden;
- in technisch opzicht is het decentrale systeem van Waterkracht middels turbines onderzocht en is de achterstandssituatie omgeturnd tot een kleine voorsprong;
- waterkracht kan een concreet aandeel leveren in de duurzame energievoorziening van kleine en grote gemeenschappen en is al toepasbaar in waterlopen met waterhoogtes vanaf circa vijftig centimeter (rendementen van zeventig tot tachtig procent);
- belangrijke innovaties als deze kunnen alleen door multidisciplinaire samenwerking tot grote slagings- en opschalingskansen komen (zowel technisch, commercieel, als 'institutioneel').

Doelen

De ontwikkeling en implementatie van de miniturbine moest een aantal doelen dienen:

- alternatieve maar commercieel interessante energieopwekking;
- zo weinig mogelijk onderhoud door remote control via internet en telefoon;
- behoud van monumentaal erfgoed van watermolens;
- behoud van toeristische attracties.

Duurzame oplossing in een compacte omgeving

Papierproducent Van Houtum Papier (VHP) maakt gebruik van de diensten van het nabijgelegen distributiebedrijf Logistiek Centrum Swalmen. De afstand tussen beide bedrijven is hemelsbreed 50 meter, maar door het tussenliggende woonwagenkamp is de afstand over de weg 850 meter. Gemiddeld rijden honderd vrachtauto's per week op en neer, op jaarbasis goed voor zo'n 7.500 km met relatief hoog brandstofverbruik door de korte rit. VHP zocht naar een voor alle partijen acceptabele, duurzame oplossing. Een soortgelijke complexe situatie komt in veel gemeenten en bedrijven regelmatig voor. Het oppakken van dit probleem, gericht op een integrale en duurzame oplossing, kan als voorbeeld dienen voor dergelijke situaties.

Van Houtum Papier (VHP) produceert sinds 1935 papier in Swalmen. De productie van 'moederrollen' vindt nog altijd plaats op de oorspronkelijke locatie aan de rivier de Swalm, waar ook het hoofdkantoor gevestigd is. De productie van eindproducten vindt plaats aan de andere kant van Swalmen, op het industrieterrein de Reubenberg. Vervolgens worden de eindproducten naar het daar tegenover liggende Logistiek Centrum Swalmen (LCS) getransporteerd van waaruit wordt gedistribueerd naar de afnemers. LCS is in externe handen, het distribueert voor het grootste deel producten van VHP, maar ook producten van andere bedrijven. Het transport tussen beide bedrijven vindt plaats met vrachtauto's, over de weg een afstand van 850 meter. De afstand bedraagt hemelsbreed echter slechts vijftig meter. Tussen de twee bedrijven ligt een woonwagenkamp, waar omheen gereden moet worden. De gemeente heeft het woonwagenkamp deze locatie in de jaren zeventig toegewezen. In 1988 heeft VHP zich gevestigd en in 2003 is LCS gebouwd. Voor LCS is deze locatie de dichtstbijzijnde locatie bij haar grootste klant.

Luchtbrug

Van Houtum produceert 40.000 ton papier per jaar, waardoor de vrachtauto's veel ritten maken tussen VHP en LCS (gemiddeld honderd vrachtauto's per week, oftewel tweehonderd ritten). Ondanks de geringe afstand betekent dit op jaarbasis zo'n 7.500 km met een relatief hoog brandstofverbruik. VHP maakt hierdoor veel kosten, in totaal circa € 200.000,- per

jaar. Ook brengt dit een grote milieubelasting met zich mee, vooral omdat het korte ritten betreft. Het automatiseren en verkorten van de afstand heeft zowel economisch, milieutechnisch als verkeerstechnisch grote voordelen. VHP en LCS hadden het plan opgevat voor een zogeheten 'luchtbrug' (een gesloten transportsysteem op 4,5 meter hoogte, van 4 x 4 meter waar doorheen pallets worden vervoerd) over het woonwagenkamp, de kortste en meest directe verbinding.

Acceptabele alternatieven

VHP wil een duurzame oplossing die zo goed mogelijk in deze compacte omgeving past. Daarbij wilde het bedrijf ook inspeken op het beleid van de gemeente en de toekomst van het woonwagenkamp. Elke verbinding tussen VHP en LCS zou immers consequenties voor het woonwagenkamp hebben. VHP en LCS wilden alle belanghebbende partijen betrekken, om te komen tot een acceptabele oplossing voor iedereen. Alle voor- en nadelen voor VHP en de betrokken actoren zijn in kaart gebracht voor meerdere alternatieven. Dit proces werd begeleid door Royal Haskoning. Door stapsgewijs overleg is gezamenlijk gezocht naar het meest wenselijke duurzame alternatief voor de huidige situatie. Voor VHP en LCS was het belangrijkste doel kosten besparen door een kortere reisafstand, met alle milieuvoordelen van dien. De gemeente wilde graag een acceptabele oplossing voor alle partijen en integraal de bodem saneren en de ver-

gunningensituatie voor woonwagens op orde brengen. De woonwagenbewoners wilden graag goed en vrij blijven wonen, met voldoende verkeersveiligheid, minder verkeerslawaaï en voldoende ruimte voor hun bedrijfsactiviteiten.

Verschuiving

Aanbevolen werd de mogelijkheid te onderzoeken het woonwagenkamp deels te verschuiven of te verplaatsen naar de werf of het natuurgebied. Bij een eventuele bodemsanering zou dan uitgegaan worden van de functie bedrijfsterrein in plaats van wonen. Dit zou een financiële besparing opleveren. Vanwege de gecompliceerde eigendomsrechten (vervuilde grond in eigendom van het voormalig Gewest Midden-Limburg) en het lastig herplaatsbare woonwagenkamp, oordeelde de gemeente Roermond dat deze optie op korte termijn niet gerealiseerd kan worden. Het bouwen van de luchtbrug bleef daarmee over als enig haalbare oplossing. Hiermee lost VHP haar vervoersprobleem op, kunnen kosten worden bespaard en worden milieuvoordelen en verkeersveiligheid bereikt. VHP probeert voor de

luchtbrug een bouwvergunning te krijgen en wil dit project op bestuurlijk niveau aankaarten bij de gemeente Roermond, om op termijn een meer integrale oplossing te realiseren.

Duurzame oplossing in een compacte omgeving

Project Duurzame oplossing in een compacte omgeving

Penvoerder: Van Houtum Papier
Contactpersoon: Jos Manders, tel. (0475) 507300,
e-mail: j.manders@vanhoutumpapier.com

Leerervaringen

- alle voor- en nadelen van meerdere alternatieven zijn voor de betrokken partijen in kaart gebracht;
- tussen betrokken partijen is overleg geweest, maar er waren spanningen door tegenstrijdige belangen;
- voor zowel de korte als langere termijn (duurzamere oplossing) is een plan en de hierbij te nemen stappen opgesteld.

